

حقوق ما ، آینده ما ، همین حالا

شعار روز جهانی حقوق بشر ۲۰۲۴ :

سید علی پورطباطبایی

چهارم دسامبر ۱۹۵۰ که اعضای مجمع عمومی سازمان ملل ۱۰ دسامبر را به عنوان «روز جهانی حقوق بشر» در سید و هفدهمین نشست خود مشخص کردند، کمتر کسی وضعیت فعلی را برای حقوق بشر در جهان در هفتاد و پنجمین سالگرد این روز تصور می‌کرد. جهان در این ۷۵ سال به سمتی رفته است که واژه حقوق بشر معنای خود را در بسیاری از نقاط آن از دست داده است. با این حال پیشرفتهای زیادی نیز در این ۷۵ سال اتفاق افتاده و اگرچه چشمانداز آینده چندان روشن نیست اما همین پیشرفتها هم در سایه پیگیری و فداکاری فعالان حقوق بشری رخ داده و نباید نادیده گرفته شود.

نقطه شروع: اعلامیه جهانی حقوق بشر

جنگ جهانی دوم همچنان یکی از نقاط تاریک تاریخ بشریت است، جنگی وحشتناک و پر از تلفات که دیگر جنگها از نقطه نظر وسعت و تلفات و خسارات با آن مقایسه میشوند و اکثر کشورهای جهان در قالب اتحادیه‌های مختلف درگیر آن بودند. حتی اگر کشوری مانند ایران ادعای بیطرفی کرد، از خسارات و حاشیه‌های آن دور نماند. یکی از دستاوردهای این جنگ تلخ و طولانی، تصویب اعلامیه جهانی حقوق بشر در ۱۰ دسامبر ۱۹۴۸ در پاریس بود. اعلامیه‌ای که توسط کشورهای عضو سازمان ملل متحد به تصویب رسید و نخستین بار، حقوقی که بشریت یعنی تمام انسانها، سزاور برخوردار از آنها را هستند، شرح می‌دهد. این حقوق، «همه زمانی و همه مکانی» است و هیچ‌گاه نباید مورد تعرض قرار بگیرند. مفاد اعلامیه جهانی حقوق بشر، حقوق بنیادی سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی را که شامل تمام شهروندان همه کشورها و افراد بدون کشور میشود را در بر می‌گیرد. اگرچه اعلامیه جهانی حقوق بشر نقطه عطفی در تاریخ انسان به شمار میرود اما فضای حاکم بر آن شامل بیان کلیات میشد و نیاز به تصویب اسناد دیگری در سازمان ملل احساس شد که حقوق بنیادین بشر را تفسیر کرده و الزام به آنها

را نیز در بر بگیرند، از این رو پس از تصویب اعلامیه جهانی حقوق بشر، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی و میثاق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و پروتکل‌های انتخابی آنها به عنوان دو سند الزام‌آور تشکیل شده و در ۱۹۶۶ در مجمع عمومی سازمان ملل تصویب و سپس با پیوستن تعداد کافی کشورها، به اسناد الزام‌آور تبدیل شدند. ایران به عنوان یکی از کشورهای قدیمی و فعال در حوزه بین‌الملل هم در تصویب اعلامیه جهانی حقوق بشر حضور داشت و هم به عنوان یکی از امضاکنندگان نخست دو میثاق حقوق مدنی و سیاسی و حقوق اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی، جایگاه خود را در ایجاد اسناد و معاهده‌های بنیادین حقوق بشر تثبیت کرده است. هم‌اکنون میثاقین (دو میثاق) در حکم قانون الزام‌آور در ایران قرار دارند و قضات احکام متعددی را با استناد به حقوق به رسمیت شناخته شده در آنها، صادر کرده‌اند.

حقوق بنیادین بشر چیست ؟

اعلامیه جهانی حقوق بشر ۳۰ ماده دارد که در هر ماده به یکی از حقوق بنیادین بشر اشاره شده است. مقدمه این اعلامیه که به دلایل تاریخی و اجتماعی و پس‌زمینه‌هایی که منجر به تدوین آن شد، اشاره می‌کند و سپس در ماده ۱ و ۲ با تأکید بر حق برابری و آزادی از تبعیض، مفاهیم بنیادی کرامت انسانی، آزادی و برابری را به عنوان حقوق بنیادین بشر نام می‌برد. نویسندگان این اعلامیه در ادامه حق زندگی، آزادی و امنیت شخصی، آزادی از بردگی و رهایی از شکنجه را به عنوان سه حق بنیادین همه انسان‌ها در نظر گرفته و سپس در مواد بعدی به سراغ حقوق قانونی هر فرد شامل حق به رسمیت شناخته شدن به عنوان یک شخص در برابر قانون، برابری در برابر قانون، حق رجوع به دادگاه صالح، حق رهایی از بازداشت و تبعید خودسرانه، حق حضور هیات منصفه و اصل برائت را تبیین می‌کنند. این حقوق از آنجایی اهمیت دارند که چه در آن زمان، چه در زمان حال که ۷۵ سال از تصویب این اعلامیه می‌گذرد، همچنان در کشورهای مختلف جهان با موارد نقض آنها مواجه هستیم و لزوم تأکید و تلاش برای استیفای آنها تا امروز با جدیت ادامه دارد. سایر حقوق مطرح شده در اعلامیه جهانی حقوق بشر به حقوق افراد در جامعه مانند آزادی تردد، حق مالکیت، حق داشتن تابعیت و آزادی تغییر آن اختصاص داشته و سپس آزادی‌های سیاسی و عمومی از جمله آزادی بیان، آزادی اندیشه و تشکیل اجتماعات مورد تأکید واقع شده است. حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مانند حق سلامتی از دیگر موارد مورد تأکید در اعلامیه جهانی حقوق بشر است و در نهایت مجموعه حقوق مطرح شده در این اعلامیه، برای زندگی

انسان لازم و مورد احترام شمرده شده است.

«حقوق ما، آینده ما، همین حالا»

شعار روز جهانی حقوق بشر ۲۰۲۴ «حقوق ما، آینده ما، همین حالا» انتخاب شده است

Our Rights, Our Future, Right Now. حقوق بشر بر زندگی هر روز ما اثر می‌گذارد و از این رو شعار امسال برای نشان دادن تاثیر ملموس حقوق بشر بر زندگی روزمره با تمرکز بر مسائل جهانی مرتبط، نمایش تاثیر، موفقیت‌ها و راه‌حلهای عملی انتخاب شده است. حقوق بشر به عنوان يك نیروی پیشگیرانه، محافظ و تحول‌آفرین در رسیدگی به بزرگ‌ترین نگرانی‌های مردم نقشی حیاتی ایفا می‌کند. با دفاع از حقوق بشر می‌توان از آسیب قبل از وقوع جلوگیری کرد، زیرا رشته مشترکی است که همه ما را برای تقویت صلح و ثبات به هم پیوند می‌دهد. از سوی دیگر با حمایت از حقوق بشر، ما از آینده خود محافظت می‌کنیم. مهم است که بدانیم حقوق بشر ایده‌های انتزاعی نیستند، بلکه آنها از انسان‌ها محافظت می‌کنند و تضمین می‌کنند که همه در هر کجا می‌توانند با عزت و احترام زندگی کنند. با پیشبرد حقوق بشر، دنیای عادلانه‌تری ایجاد می‌کنیم و البته حمایت از حقوق بشر تنها در مورد رسیدگی به بی‌عدالتی‌های فعلی نیست، بلکه در مورد تغییر شکل جوامع نا عادلانه و توانمندسازی گروه‌های به حاشیه رانده شده است.

چشم‌انداز حقوق بشر در ایران

نوشتن از حقوق بشر در ایران و میزان رعایت آن در بخش‌های مختلف اعم از جامعه و دولت و بخش‌های مختلف حاکمیت، دشوار است. اعلامیه جهانی حقوق بشر بر حقوقی تاکید می‌کند که برخی از آنها با قانون در ایران محدود شده است. حتی سخن گفتن از اینکه کدام يك از حقوق بنیادین بشر در ایران توسط قانون محدود شده است، به راحتی ممکن نیست اگرچه بسیاری از این حقوق، در قانون اساسی ایران مورد تاکید واقع شده‌اند. یکی از ارکان مهم حقوق بشر که در جهان مورد تاکید و احترام است، سازمان‌های غیردولتی و افراد داوطلب هستند که به طور فعالانه برای تحقق حقوق بشر و جبران حقوق از دست رفته افراد، تلاش می‌کنند. نگاهی به وضعیت سازمان‌های غیردولتی در ایران نشان می‌دهد که وضع قوانین و مقررات مختلف در کنار تنگ‌نظری‌ها و محدودیت‌های غیرقانونی، سبب ضعیف شدن این رکن مهم فعالیت حقوق بشری در ایران شده است. دیگر نهاد مهم در زمینه حقوق بشر، کانون‌های وکلای دادگستری هستند. نقش وکلای مسلط به قوانین در حمایت از حقوق افراد

ستمديدۀ در سراسر جهان پذيرفته شده است. در بسياري از كشورها، اين وكلاي داوطلب هستند كه از پناهندگان و مهاجران در مقابل دولتها مراقبت كرده و اجازه تعدي به حقوق آنها را نميدهند، از اين رو استقلال كانون وكلا در فعاليت آنها در زمينه حقوق بشر اهميت بسيار دارد كه در اين زمينه نيز با مشكلاتي در ايران مواجه هستيم.

آينده روشن است؟

در ميان فعالان حقوق بشري اما هميشه گفته ميشود كه آينده روشن است و بايد به آن نگاه كرد و از مشكلات فعلي نااميد نشد. اين سخن كه موتور حركت فعالان حقوق بشري است، همواره سبب شده تا هر زماني كه حقوق و آزاديهاي بنيادين بشر مورد تحديد واقع شوند، چشمانداز آينده را در نظر گرفته و دست از تلاش و فعاليت نكشند. به اميد روزي كه تمام حقوق بنيادين بشر به طور كامل تحقق يافته و فردي روشني كه ۷۵ سال قبل در اعلاميه جهاني حقوق بشر تصوير شد، محقق شود.

منبع: روزنامه اعتماد 21 آذر 1403 خورشیدی